

Konspektas

Tema: **Kompiuterio programinė įranga.**

Operacinė sistema (OS) – speciali programinė įranga, užtikrinanti vartotojo sąsają ir kompiuterio techninės įrangos, taikomųjų programų bei duomenų valdymą. Moderniausios operacinės sistemos sudaro galimybę dirbti daugeliui vartotojų vienu metu daugialypėje aplinkoje, užtikrina bylų (failų) apsaugą, turi daug kitų naudingų savybių. Dauguma operacinių sistemų yra pirma programinė įranga, kurią pradeda vykdyti įjungtas kompiuteris.

Operacinės sistemos skirstomos pagal paskirtį:

Asmeniniams kompiuteriams skirtos OS:

labai supaprastina vartotojo darbą su kompiuteriu, turi grafinę aplinką, leidžia klausytis muzikos, žaisti žaidimus ir pan.

Darbo stotims skirtos OS:

leidžia efektyviai panaudoti daugelį procesorių, itin didelius atminties kiekius ir pan.

Serveriams skirtos OS:

leidžia efektyviai dirbti šimtams ar tūkstančiams programų vienu metu, turi geras darbo tinkle galimybes, vartotojų teisių valdymo priemones, efektyviai dirba su daugeliu vieno kompiuterio procesorių ir pan.

Realaus laiko OS:

suteikia programoms vykdymo uždelsimo bei kompiuterių resursų garantijas, kurių dėka šios OS yra tinkamos automatinėms įrenginių (palydovų, laivų, lėktuvų, etc.) valdymui.

Minimalistinės OS:

telpančios CD ar Floppy disketėje bei galinčios atlikinėti itin svarbias užduotis.

Prietaisams skirtos (angl. embeded) OS:

gali dirbti labai ribotas galimybes turinčiuose kompiuteriuose (mikrovaldikliuose), yra greitos, tačiau dažniausiai neturi išvystytų programų valdymo ir pan. galimybių.

Delniniams kompiuteriams bei mob. telefonams skirtos OS:

yra panašios į prietaisams skirtas, tačiau turi grafinę aplinką, pritaikytos eiliniam vartotojui.

UNIX operacinės sistemos – geriausias pasirinkimas darbui tinkle. Tačiau ne visi kompiuterių vartotojai sugebės pasinaudoti UNIX sistemų privalumais.

Naujausios UNIX sistemų naujienos ir pataisos pateiktos (<http://www.distrowatch.com>) svetainėje. Užsukę į ją profesionalai sužinos daugiau informacijos apie naujausią FreeBSD sistemos versiją, o kompiuterių mėgėjai galės atsisiųsti bei išbandyti Gentoo, Mandriva ar kitas Linux operacines sistemas. Naujausias UNIX sistemas galite nusipirkti (<http://www.linuxcd.org>) tinklalapyje, tačiau beveik visas jas atsisiųsite ir nemokamai. Linux sistemos pagrindą sudaro branduolys (kernel).

Linux – atvirojo kodo sistema, tad kiekvienas vartotojas gali sukurti savo Linux sistemą naujausio branduolio pagrindu.

Autorių ir gretutinės teisės

Autorių teisės - turtinės ir asmeninės neturtinės autoriaus teisės į jo sukurtą intelektualinį (meninį, techninį ar kt.) kūrinį.

Turtinės teisės suteikia autoriui teisę kontroliuoti jo kūrinio panaudojimą (išleidimą, platinimą, viešą rodymą, paskelbimą ir pan.) ir teisę gauti pajamas už kūrinio panaudojimą.

Neturtinės teisės tai autorystės teisės, teisė į autoriaus vardą, būti paminėtam ant kūrinio viršelio ir pan.

Autorių teisių objektai – originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas (literatūros kūriniai (knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai), žodiniai kūriniai (kalbos, paskaitos, pamokslai), scenoje atliekami kūriniai (dramos, choreografijos, spektakliai), muzikos kūriniai, audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, laidos), radijo laidos, skulptūros, tapybos, grafikos, fotografijos, architektūros kūriniai, taikomosios dailės kūriniai, iliustracijos, žemėlapiai, planai ir kt. kūriniai). Kūrinys laikomas autorių teisių objektu ir jam taikoma autorių teisių apsauga, jeigu jis atitinka tris kriterijus: originalumo, kūrybinės veiklos rezultato ir objektyvios išraiškos formos. Todėl autorių teisės objektais nelaikomos idėjos, teisės aktai, valstybės simboliai, folkloro kūriniai ir pan.

Autorių teisių subjektais laikomi autoriai, kiti fiziniai arba juridiniai asmenys, turintys išimtinės turtinės autorių teisės, taip pat fiziniai arba juridiniai asmenys, kuriems perėjo išimtinės turtinės autorių teisės (autorių teisių perėmėjai). Autorių teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po jo mirties.

Gretutinės teisės – tai atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų, audiovizualinių kūrinių (filmų) pirmojo įrašo gamintojų teisės, užtikrinančios jų finansinių ir moralinių interesų apsaugą.

Gretutinių teisių subjektai turi išimtinę teisę leisti ar uždrausti atlikimų, fonogramų, transliacijų, audiovizualinių kūrinių (filmų) įrašų panaudojimą ir teisę gauti atlyginimą, kai šie objektai naudojami.

Atlikėjas, be išimtinių turtinių teisių, turi asmenines neturtines teises į savo tiesioginį (gyvą) atlikimą ar atlikimo įrašą. Jis turi teisę reikalauti, kad naudojant atlikimą ar jo įrašą jis būtų įvardytas kaip atlikėjas, ir prieštarauti dėl atlikimo ar jo įrašo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl atlikėjo garbei ar reputacijai galinčio padaryti žalos bet kokio kito kėsینimosi į atlikimą ar jo įrašą.

Atlikėjų turtinių teisių apsaugos terminas yra 50 metų po atlikimo datos. Fonogramų gamintojų teisės galioja 50 metų po įrašo padarymo datos. Transliuojančiųjų organizacijų teisės galioja 50 metų po pirmojo transliacijos viešo perdavimo, nepaisant to, ar ši transliacija perduota laidais, ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant perdavimą kabeliniais tinklais ir palydoviniu ryšiu. Audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojo teisės galioja 50 metų po įrašo padarymo datos.

Programinė įranga (angl. software, pranc. logiciel) – informacijos apdorojimo sistemos programų, procedūrų, taisyklių visuma arba tos visumos dalis kartu su atitinkama dokumentacija.[1] Programinė įranga yra intelektualus produktas ir tai nepriklauso nuo to, į kokią duomenų laikmeną ji yra įrašyta.

Dažniausiai tai kompiuterio vykdomų instrukcijų seka, skirta tam tikriems veiksams atlikti. Tokia įranga rašoma naudojant programavimo kalbas, o vėliau kompiliuojant ar interpretuojant parašytą kodą.

Programinę įrangą galima skirstyti pagal įvairius požymius :

Uždaras, nuosavybinis

kai kurios programinės įrangos išeities tekstai (programos kodas) nėra viešai prieinami (pvz., Adobe Photoshop) bei jų savininkas riboja vartotojo teises.

Atviras kodas

(angl. *open source*) vadinamųjų atvirojo kodo programų programinis tekstas yra visiems prieinamas. Kiekvienam leidžiama jį keisti bei platinti savo pakeistas versijas. Atviras kodas turi daug įvairių licenzijų, iš kurių labiausiai paplitę GPL ir LGPL. Atviram kodui priskiriamos Firefox, OpenOffice.org ir daug kitų programų.

Laisvoji programinė įranga

(angl. *Free software*) licencijų požiūriu labai mažai arba ir visiškai nesiskiria nuo atvirojo kodo, nes naudojamos tos pačios licencijos (GPL, LGPL ir panašiai). Kiekviena laisvoji programa pagal licenciją taip pat yra ir atviro kodo programa. Šie du judėjimai skiriasi tik požiūriais: atviro kodo judėjimas akcentuoja praktinę atviro kodo naudą, o laisvosios įrangos – tai, jog laisvoji įranga padeda spręsti socialines visuomenės problemas. Laisvosios įrangos judėjimas yra senesnis. Rimčiausiu jo projektu turbūt galima laikyti GNU/Linux.

Shareware

mokamos programos, dažniausiai siūlomos su nemokamu bandymo laikotarpiu (dažniausiai – 30 dienų).

Freeware

neatlygintino naudojimo programos, kurių išeities kodas lieka autorių rankose (arba draudžiama jį keisti). Dažniausiai tai pakankamai geros programos, kurių pirmosios versijos nemokamai siūlomos siekiant sudominti potencialius naudotojus, užkariauti rinką ir rengiant vėlesnes versijas atsižvelgti į vartotojų atsiliepimus bei pageidavimus. Padidėjus populiarumui, autoriai paprastai tikisi vėlesnes versijas pradėti platinti jau už pinigus. Kai kada autoriai siekia uždirbti tokias programas papildydami įkyriais reklaminiais „įskiepiais“, tačiau taip būna ne visada.

Warez

„piratiškai“ platinamos, nulaužtos shareware programos arba neteisėti jų apribojimų įveikimo įrankiai (angl. crack, keygen).

Parengė ITMM Artūras Šakalys

Nuorodos

http://lt.wikipedia.org/wiki/Programin%C4%97_%C4%AFranga

http://lt.wikipedia.org/wiki/Operacin%C4%97_sistema

<http://gigablast.com/get?q=&c=dmoz3&d=31655982006&cns=0>

<http://www.testai.tinklas.lt/testas/iyk/take>

http://portlas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/vidurinis_ugdymas_informacines_technologijos_veiklos_sritis_4_bendrasis.aspx

http://www.paltarokogimnazija.lt/Informatika/infotech4_014.htm

<http://www.mif.vu.lt/~ragaisis/Inflvadas/ProgrIranga.htm>

<http://www.mif.vu.lt/~ragaisis/Inflvadas/>

<http://www.mif.vu.lt/~ragaisis/>

<http://techno.su.lt/~lauruska/>

www.ifko.ktu.lt/~algvenck